

Om ter hand te nemen

OM TER HAND TE NEMEN

*Stoïcijnse wijsheden
voor het goede leven*

Erik Nagtegaal

Om ter hand te nemen

Copyright © 2021 Erik Nagtegaal

Auteur: Erik Nagtegaal

Druk: Brave New Books, Rotterdam

Omslagontwerp: Erik Nagtegaal

Vormgeving binnenwerk: Brave New Books, Rotterdam

Foto auteur: Ed Nagtegaal

Filosofie algemeen/Spiritualiteit

ISBN 9789464353723

NUR 730/728

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd, door middel van druk, fotokopieën, geautomatiseerde gegevensbestanden of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijzelf en alle anderen, inclusief de wereld

“Geluk is een goede stroom des levens.”

Zeno van Citium

*“Leid me, Zeus, u en het Lot,
naar de plaats die u me toewijst.
Want ik zal zonder aarzelen volgen. En als ik niet wil,
omdat ik laf ben, dan zal ik evengoed volgen.”*

Cleanthes

*“Mensen worden niet in verwarring gebracht door de gebeurtenissen,
maar door hun opvattingen over de gebeurtenissen.”*

Epictetus

*“Heb je een redelijk verstand? Jawel. Waarom gebruik je het dan niet?
Want als dat zijn werk doet, wat wil je dan nog meer?”*

Marcus Aurelius

Inhoudsopgave

Inleiding	13
STOÏCIJNSE SPREUKEN	15
EEN KORT ARTIKEL	115
Uitleiding: naar een ‘compassievol stoïcisme’	125
Appendix: de praemeditatio op het ‘kwaad’	135
Bibliografie	139

OM TER HAND
TE NEMEN

Inleiding

Met dit kleine boekje heb je een verzameling in handen van verschillende geselecteerde stoïcijnse wijsheden. Deze dateren vanaf rond 600-500 v. Chr., betreffende anticiperende wijsheden op die van de stoïcijnen, maar formeel vanaf rond 300 v. Chr. tot het recente heden. In 95 spreuken van vijf regels komen delen van het gedachtegoed van filosofen van deze school naar voren. Ik pretendeer dan ook niet merendeels mijn eigen visie of wijsheid uit de doeken te doen, maar wel met een verzameling wijsheden van een bijzondere filosofische, respectievelijk een in oorsprong hellenistische, school mijn insteek te verduidelijken en naar voren te brengen. Het boekje wordt vervolgd met een kort artikel omtrent een filosofische methode, gegrond op het stoïcisme, binnen een filosofische praktijkvoering¹, en afgesloten met een uitleiding, die korte reflecties op een ‘compassievol stoïcisme’ bevat. In het toegevoegd appendix wordt een specifieke stoïcijnse ‘geestelijke oefening’, de ‘praemeditatio’ op het ‘kwaad’ belicht. Er wordt verwezen naar relevante bronnen, waar daarvan gebruik is gemaakt, respectievelijk voor de spreuken en in het artikel, de uitleiding en het appendix.

De Stoa, als filosofische school, is vernoemd naar een oud-Griekse zuilengalerij in het publieke domein te Athene, de *stoa poikile*, waar het gewoon was dat de eerste denker van deze school, Zeno van Citium, en geïnteresseerden bij elkaar kwamen om te filosoferen over de Natuur. Het ethische ideaal van het ‘leven volgens de Natuur’ is bij alle stoïcijnse denkers te herleiden. Deze vormt de verbinding tussen de objectieve inhoud van een gestelde daad en de subjectieve gezindheid van deze daad. Waar een ‘wijze’ deze verbinding continu toepast, is de filosoof onderweg naar deze staat van wijsheid.

Het is echter, nuchter gezien, de menselijke conditie dat de mens naar deze staat van wijsheid diens hele leven lang streven zal en dus genoodzaakt is filosoof te zijn. Naar de gestelde ethische verbinding wordt met deze gedachte paraat in dit boekje uiteindelijk toegewerkt, opdat men op eigen manier het goede leven kan gaan leiden als een ware filosoof. Men

¹ Dit korte artikel is met als titel ‘In exceptio’ eerder verschenen in de rubriek ‘Filosofische Praktijken’ van *Filosofie-Tijdschrift* in de editie van jaargang 29, nummer 5, september/oktober 2019.

tracht dan een daad zoveel mogelijk vanuit een zedelijk inzicht, een goede wil, te plegen en tegelijkertijd goede inhoudelijke resultaten te bewerkstelligen, al volgend de Natuur.

In deze verzameling van wijsheden staan vooral de denkbeelden en verbanden centraal van stoïcijnen Seneca, Epictetus en Marcus Aurelius, voorlopers op hun gedachtegoed Pythagoras, Heraclitus en Socrates en de neo-stoïcijnse denkbeelden van Verlichtingsdenkers Spinoza en Kant, laat-Romantisch filosoof Nietzsche, Analytisch filosoof Russell, Levensfilosoof Hadot en hedendaagse psychologische inzichten van de grondlegger van de oorspronkelijke Cognitieve Gedragstherapie Albert Ellis naar stoïcijns perspectief van psycholoog Donald Robertson.

De insteek van deze verzameling wil je vooral stimuleren tot het vinden en handhaven van een geestelijk en rationeel houvast in al dan niet heftige ervaringen van tegenslag van het alledaagse leven. Leefregels kunnen hierbij een krachtige uitweg bieden. Hoe? Lees vooral verder, stel eigen leefregels op en neem ze naar aanleiding van de volgende wijsheden naar eigen inzicht ter hand. Graag nodig ik je bij deze uit (stoïcijns) te gaan filosoferen!